

Demkó Attila:

Bob Woodward: A támadás terve

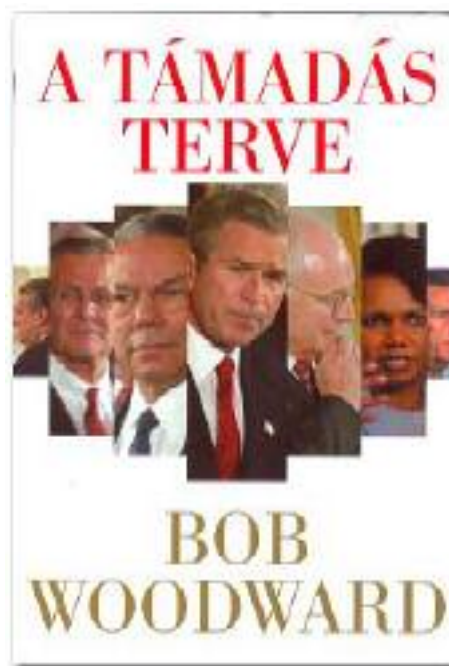
Geopen Könyvkiadó, 2004
510 oldal, 3990 Ft

képekkel, tartalomjegyzékkel és névmutatóval

A magyar könyvkiadás nem a gyors reakcióiról híres, de *A támadás terve* kivétel e szabály alól. A könyv *Plan of Attack* címmel 2004 tavaszán jelent meg az Egyesült Államokban, és figyelemre méltó, hogy 2004 őszén már a magyar olvasók is a kezükbe vehették. *A támadás terve*, bár önmagában is kerek egésznek alkot, voltaképpen egy trilógia harmadik része: az 1990-91-es Öböl-háború előzményeit feldolgozó *Parancsnokok* (*The Commanders*) és a 2001-es Afganisztán elleni támadást bemutató *Bush háborúban* (*Bush at War*) után az Irak 2003 márciusi megtámadásához vezet ő utat mutatja be.

Aki már olvasta a *Parancsnokokat* vagy a *Bush háborúban-t*, a könyv felépítését, stílusát és szereplőit illetően (akik néhány kivételtől eltekintve azonosak) nem fogja meglepetés érni: a Washington Post újságírója ugyanazt a módszert alkalmazta, amit korábban. Gyakorlatilag mindenkivel háttérbeszélgetéseket folytatott, aki kulcsszerepet töltött be a Bush-adminisztráció Irakot illető döntéshozatali folyamatában 2001 és 2003 között, beleértve magát az elnököt is. A forrásokat Bush elnök és Donald Rumsfeld kivételével általában nem nevezi meg, de nem túl nagy merészség feltételezni, hogy amikor Powell bels ő gondolatait tárja az olvasó elé, maga a volt amerikai külügyminiszter beszél a lapokon.

A Woodward-i „hagyományokhoz” híven *A támadás terve* már az első oldalon kézen fogja az olvasót, és bevezeti a Fehér Ház kulisszái mögé. 2001. november 21 -én vagyunk, Afganisztánban még folynak a harcok, és George W. Bush és Donald H. Rumsfeld

* Demkó Attila az ELTE Bölcsészettudományi Karának doktorandusza.

négyszemközt beszélget. Amit az elnök a védelmi miniszterének mond, nem kifejezetten szabatosan megfogalmazva, az maga az iraki háború terve. Egy informális beszélgetés tehát a kezdőpont, és a következő közel 500 oldalon sok mindent megtudunk, hogy miként működik az amerikai politikai, katonai és hírszerző gépezet. Woodward nem ítél, és nem elemez (legalábbis közvetlenül, nyílt üzenetekben nem), egy történetet mesél el, gazdagon fűszerezve anekdotákkal. Politikusok, katonák, hírszerzők kelnek életre, majdnem úgy, mint egy regény lapjain. De ez nem regény, hanem az iraki háborúhoz vezet ő út.

A kép időnként hihetetlenül részletes. Erőteljesen kirajzolódik például Rumsfeld és Cheney figurája. Az alelnök és a védelmi miniszter számára szeptember 11-e alkalom az Irakkal való leszámolásra, Rumsfeld első gondolatai között van a Pentagon megtámadása után, hogy most Oszama bin Ladennel együtt Szaddam Huszeintől is megszabadíthatják a világot. Az alelnök iraki fókuszja megrendíthetetlen, 2002. szeptember 6-i összecsapása Powellel megmutatja, számára semmilyen ár sem túl nagy az iraki diktátor elmozdításáért. E vita hevességének fényében egyébként az sem meglepő, hogy Powell nem maradhatott az új Bush-adminisztráció külügyminisztere. Paul Wolfowitz, a kormányzat egyetlen valódi neokonzervatív héjája már-már kiegyensúlyozottnak és higgadtnak tűnik Cheney-hez képest Irak kérdésében, nem ő a motor, ami a gépezetet hajtja.

Woodward eloszlat makacsul élő tévhiteket is, egyértelmű például, hogy Bush nem az alelnöke bábuja. Cheney nem nyer mindig, sőt Powell is legyőzhette (Tony Blair és az idősebb Bush barátainak segítségével), igaz, csak ideig-óráig. A személyes és mélyre hatoló interjúkból kirajzolódó kép alapján az elnök igazhívő, aki mélyen és megrendíthetetlenül hisz abban, amit csinál, cselekedni akar, és ez a döntő. Az is eléggé világos azonban, hogy nincs meg a kellő tapasztalata ahhoz, hogy átlássa a kérdés valódi bonyolultságát, Powell újra és újra megismételt figyelmeztetései lepattannak róla. Bush számára személyes kérdés a külpolitika, a világ jó és rossz, és Gerhard Schröder kancellárra vonatkozó megjegyzései mutatják, hogy nemigen felejt.

Woodward azt is bemutatja, hogy valami nagyon nem működik az amerikai külpolitikai döntéshozatalban. Az Egyesült Államok többmilliárd dolláros költséggel már jelentős erőket vonultatott fel az Öböl-térségében, amikor 2002 végén a Fehér Házban sor került az első átfogó tájékoztatóra Irak tömegpusztító fegyverzetével kapcsolatos bizonyítékokról. Busht megdöbbeníti, mennyire kevés a CIA által is hitelesnek tartott információ. Az adminisztrációnak azonban ez nem jelent problémát: ellenőrzött adatok hiányában az iraki diaszpóra által szállított, de a hírszerzés által kétségesnek tartott

információkkal érvel az elnök, az alelnök, de – a Fehér Ház nyomására – még a szkeptikus Powell is az ENSZ Biztonsági Tanácsa előtt.

Mindez csak ízelítő, a jéghegy csúcsa, de annyit még érdemes megjegyezni, a könyv részletessége elől még Magyarország sem menekülhet. A kudarcba fulladt taszári kiképzési akció csak egyik példája annak a szervezetlenségnek, amivel a Pentagonban ülő politikai kinevezettek megnehezítették a katonai tervezők dolgát, és már-már kaotikussá tették a háborúra való felkészülést. „A Védelmi Minisztérium polgári és katonai szárnya között tragikus módon megszakadt a kommunikáció.”- mondja a Nemzetbiztonsági Tanács koordinációs felelőse, mikor Rice-nak ismerteti a helyzetet.

Sokat kapunk hát, a szerző nagyon mélyre ás, de túlaradó lelkesedésünkben ne legyenek illúzióink, ez messze nem minden: van egy mag, aminek Woodward sem tud a mélyére hatolni. Nem tudunk meg például szinte semmit arról, hogy Izrael milyen szerepet játszott a Szaddam Huszeinnel való leszámolásban, pedig Cheney és Wolfowitz egy -egy elejtett megjegyzése a könyvben is érzékelteti, Tel Aviv kulcsszereplő. Amilyen gazdag a szaúdiakra vonatkozó anyag, olyan szegényes a zsidó állam pozícióinak bemutatása. Izrael biztonsága, véleménye érezhetően központi kérdés Bush elnök számára is, de ebbe betekintést csak felületesen kapunk; a tényt látjuk, miérteket nem. Bár Woodward próbálkozik egy elnöki interjú során, nem tudjuk meg azt sem, áttekintette-e Cheney és Bush a háború kérdését a gépezetet elindító 2001. november 21-i Bush-Rumsfeld beszélgetés előtt? Míg a Rumsfeld-Cheney páros és Powell vitáit részletesen bemutatja Woodward, Cheney és Bush jóval gyakoribb magánbeszélgetési körül áthatolhatatlan fal van.

A támadás terve így is kiemelkedik a többi, a 2003-as iraki háborúról, annak előzményeiről szóló könyv közül, sőt sokkal többet ad a *Parancsnokoknál* és a *Bush háborúban*-nál is. Az utóbbi voltaképpen nem is több mint egy hosszú, remekül megírt előszó a főműhöz (mint ahogy Afganisztán is mellékvágány Irakhoz képest), számos korábbi részlet most kerül igazán kibontásra. Aki már olvasta a *Bush háborúban*-t, és hiányérzete van, most kielégítheti kíváncsiságát, a trilógia harmadik részéhez azonban egyáltalán nincs szükség az első kettőre, sőt, ebben a könyvben majdhogynem megfelelő alapot kapunk még az első Öböl-háború megértéséhez is, annyiszor visszaköszönnek jelenetek a *Parancsnokokból*.

A támadás terve George Bush választási győzelme után fontosabb, mint valaha: egy 500 oldalas használati utasítás a régi-új adminisztráció Amerikájához. Még ha az egyre nyilvánvalóbb iraki kudarc esetleg változtat is egy-két dolgon, ez az az Egyesült Államok, amellyel a következő négy évben együtt kell élnünk, és amihez, tetszik, nem tetszik,

alkalmazkodnunk kell. Kikerülhetetlen olvasmány mindenki számára, aki külpolitikával foglalkozik, de remek stílusával érdekfeszítő kikapcsolódás lehet „az átlag újságolvasónak” is.

És végül néhány szó a magyar kiadás néhány gyengébb és erősebb pontjáról. Mint már említettem, a Geopen kiadó dicséretre méltóan gyorsan reagált, de ennek bizony volt némi ára. A Bush, Powell és Cheney idézetekben gyakran előforduló amerikai szleng fordítása időnként döcögős, egyes kifejezések magyarítása nem mindig konzekvens, és nem gyakran, de előfordulnak kifejezett félrefordítások is. Az erős pontok közé tartozik, hogy annyi negatív példával ellentétben az eredeti könyvet nem csonkították meg. A borítót kivéve (a magyar talán még jobb is) átvették a *Plan of Attack* képanyagát, az egyébként túl sok információt nem tartalmazó Irak-térképet és a tárgymutatót, igaz ebből kispórolták az egyes nevekhez és országokhoz tartozó tematikus lebontást, ami megnehezíti a keresést.

Mindent egybevéve a magyar kiadás példamutató kezdeményezés a kiadó részéről, és remélhetőleg lesz folytatása, hiszen számos kulcsfontosságú munka nem jelent még meg a magyar piacon az amerikai külpolitikáról.